

Тетяна Бевз, доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України

Тетяна Василевська, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Tetiana Bevz, Dr. habil. (History), Professor, Chief Researcher, Department of Theory and History of Political Science Institute of Political and Ethno-National Relations them. I. F. Kuras National Academy of Sciences of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-0129-1925>

Tetiana Vasylevska, Dr. habil. (Public Administration), Professor, Professor of the Department of Public Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-6565-4142>

ІНСТИТУЦІЙНЕ УТВЕРДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

INSTITUTIONAL APPROVAL OF NATIONAL AND CIVIL IDENTITY IN CONTEMPORARY UKRAINE: THE ROLE OF CIVIL SERVANTS

The article analyzes the Law of Ukraine «On the Basic Principles of State Policy in the Field of Establishing Ukrainian National and Civil Identity», which is designed to strengthen civil society, strengthen national security and defense of the state, and implement the protection of human and citizen rights and freedoms in the conditions of war and post-war reconstruction. Attention is focused on the activities of the Coordinating Council for the Affirmation of Ukrainian National and Civil Identity, which is called to carry out clear cooperation with the central bodies of executive power, local self-government bodies, civil society; integration of resources and goals in the direction of implementation of the Law of Ukraine. It is noted that coordination councils are being created under regional and district military administrations on a voluntary basis, which will deal with the issues of forming an active civic position, spiritual values of the Ukrainian people, and defense consciousness. In this context, the tools of implementation of the Law should become important.

Keywords: national and civil identity, Law of Ukraine, Coordination Council, full-scale war, war for identity, civil servants.

В умовах війни актуалізується питання інституційної спроможності держави, тобто йдеться про здатність органів влади, зважаючи на наявні ресурси та засоби, приймати рішення, які можна реально втілювати у життя, забезпечуючи безпеку та певний рівень життя громадян. Оскільки повномасштабна війна РФ проти України, це й війна проти ідентичності, з одного боку, та війна за ідентичність, з іншого боку, важливо було на законодавчому рівні закріпити засади державної політики щодо підтримки української національної та громадянської ідентичності та створити інституції, які б забезпечували реалізацію Закону в життя.

Зареєстрований ще наприкінці 2021 р. законопроект «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», лише через шість місяців від початку повномасштабної війни – 16 серпня 2022 р. був ухвалений у першому читанні, а після прийняття його 13 грудня 2022 р. Верховною Радою України підписаний Президентом України В. Зеленським. З 1 січня 2023 р. даний Закон України набув чинності.

Законом вперше в історії незалежної України визначено мету, завдання, принципи, напрями, особливості формування та реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності як складової забезпечення національної безпеки України, а також гарантії участі громадян України, закордонних українців, громадських об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства у її реалізації. Метою державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності є досягнення єдності в українському суспільстві шляхом подолання суперечностей соціокультурного, мовного,

регіонального характеру на основі європейського та євроатлантичного курсу, забезпечення дотримання конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина. Складовими цієї державної політики стали національно-патріотичне виховання, військово-патріотичне виховання та громадянська освіта. Основними суспільно-державними (національними) цінностями України визначено: соборність, самобутність, гідність, волю [1].

Ключовими індикаторами ефективності реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності названо 22 показники. Щоправда, показники: «21) зменшення кількості правопорушень, вчинених громадянами України» та «22) покращення екологічної ситуації в Україні у результаті діяльності держави, територіальних громад, інститутів громадянського суспільства, установ, підприємств, організацій» [1] не зовсім можна віднести до ключових індикаторів. Загалом, Закон містить низку декларативних положень.

Безумовно, саме на державних службовцях лежить основна місія реалізації цієї політики в житті.

7 березня 2023 р. Кабінет Міністрів України визначив Міністерство молоді та спорту центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. Було внесено зміни до положення про Міністерство молоді та спорту України з метою приведення його у відповідність до зазначеного Закону України [2]. Попри це, окремого департаменту створено не було. Водночас варто наголосити, що відповідно до Закону України державне регулювання у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності мають здійснювати дев'ять інституцій.

На виконання Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» постановою Кабінету Міністрів України від 07 квітня 2023 року № 320 утворено Координаційну раду з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності та затверджено Положення про Координаційну раду [3].

18 квітня 2023 р. Кабінет Міністрів України затвердив Типове положення про координаційну раду з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності при Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевому органі виконавчої влади, органі місцевого самоврядування. Координаційна Рада – це постійно діючий консультативно-дорадчий орган, що утворюється з метою участі в оцінюванні ефективності державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності та сприяє координації діяльності суб'єктів відносин у зазначеній сфері на відповідній території. Зазначеним нормативно-правовим актом Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування рекомендовано вирішити питання щодо утворення координаційних рад з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності [4].

Міністерство молоді та спорту України у партнерстві з ІСАР Єднання в рамках діяльності проєкту Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства 15 травня 2023 р. провели зустріч спільноти основних ЦОВВ, ОМС, громадянського сектору, практиків з питань імплементації Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», на якій обговорили кроки та плани реалізації Закону України, напрацювали спільні ініціативи та визначили найбільш актуальні та затребувані напрями роботи [5].

Головною темою Сьомого Форуму українських патріотичних справ «Ми – Українці!» за участю представників органів державної та місцевої влади, відомств, навчально-виховних закладів, громадських організацій, професійна діяльність яких пов'язана з національно-патріотичним вихованням була «Шляхи та способи ефективної імплементації Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». За результатами роботи Форуму була прийнята резолюція з рекомендаціями до суб'єктів державної політики у сфері утвердження української національної і громадянської ідентичності.

29 травня 2023 р. відбулося перше засідання Координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності, на якому учасники окреслили питання основних засад державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, а також реалізацію зазначеної сфери політики, відповідно до компетенції центральних органів виконавчої влади, що відповідають за реалізацію політики. Директор Департаменту громадянської ідентичності та ветеранського розвитку Міністерства у справах ветеранів України М. Кушнір, наголосив, що сьогодні органи влади, органи місцевого самоврядування, організації та установи усіх форм власності мають робити все можливо задля утвердження української національної та громадянської ідентичності [3].

Зауважимо, що ще улітку 2021 р. Директорат вшанування пам'яті та створення позитивного образу ветерана Міністерства у справах ветеранів України було перейменовано у Директорат формування громадянської ідентичності та ветеранського розвитку. Уже тоді очільниця міністерства наголошувала на тому, що результатом суспільної дискусії мають бути «конкретні напрацювання розвитку громадянської ідентичності щодо формуючих процесів у єдності нашої країни» [3].

На сайтах низки військових обласних та районних державних адміністрації з'явилися оголошення про формування складу Координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності та проведення організаційних засідань. Наприклад, під час засідання Координаційної ради з питань національно-патріотичного виховання при Хмельницькій обласній військовій адміністрації учасники обговорили актуальні завдання державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. Особливу увагу під час дискусії приділили розробці та затвердженню плану заходів з відзначення подвигів ветеранів війни, проявлених під час захисту суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності України, на період 2023–2026 рр. [7].

Безумовно, процес реалізації політики щодо української національної та громадянської ідентичності державні службовці, й ширше – публічні управлінці, мають розпочинати з себе. В цьому контексті патріотизм та громадянськість постають не лише як засади формування публічної політики та принципи державної служби, але як якості та професійно-етичні характеристики особи державного службовця. «Усвідомлення публічними службовцями себе як носіїв громадянськості розширює можливості збалансування в публічно-службовій діяльності суспільних інтересів з інтересами особистими та груповими» [8].

Підсумовуючи зазначимо, що в умовах війни імплементація Закону України про державну політику у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності має надзвичайно важливе значення. Створення і діяльність Координаційних рад в Україні сприятиме утвердженню національної та громадянської ідентичності, формуванню активної громадянської позиції, духовних цінностей українського народу, оборонної свідомості. Й провідниками цих процесів мають стати державні службовці, які своїми діями сприятимуть реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, а своїми вчинками – задаватимуть в суспільстві відповідну модель поведінки.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20/print>
2. Про затвердження Положення про Міністерство молоді та спорту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2014-%D0%BF#n8>
3. Відбулось перше засідання Координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності. 30.05.2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vidbulos-pershe-zasidannia-koordynatsiinoi-rady-z-pytan-utverdzhennia-ukrainskoi-natsionalnoi-ta-hromadianskoi-identychnosti>
4. Уряд затвердив Типове положення про координаційну раду з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності. 25.04.2023. URL: <https://mms.gov.ua/news/uriad-zatverdvyv-typove-polozhennia-pro-koordynatsiinu-radu-z-pytan-utverdzhennia-ukrainskoi-natsionalnoi-ta-hromadianskoi-identychnosti>
5. Відбулась зустріч спільноти практиків з питань імплементації Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». 15.05.2023. URL: <https://mms.gov.ua/news/vidbulas-zustrich-spilnoty-praktykiv-z-pytan-implementatsii-zakonu-ukrainy-pro-osnovni-zasady-derzhavnoi-polityky-u-sferi-utverdzhennia-ukrainskoi-natsionalnoi-ta-hromadianskoi-identychnosti>
6. У Мінветеранів з'явиться Директорат формування громадянської ідентичності та ветеранського розвитку. 01.07.2021. URL: <https://mva.gov.ua/ua/news/u-minveteraniv-zyavitsya-direktorat-formuvannya-gromadyanskoyi-identychnosti-ta-veteranskogo-rozvitku>
7. В ОВА відбулося засідання Координаційної ради з питань національно-патріотичного виховання. 01.05.2022. URL: <https://www.adm-km.gov.ua/?p=123741>
8. Василевська Т. Е. Етика в публічній службі: підручник. Київ: НАДУ, 2018. 256 с.